

HTŞ'NİN YOLU: GÜÇ VE MEŞRUIYET ARAYIŞI

ÖMER BEHRAM ÖZDEMİR

GİRİŞ

Doğu Halep'in 2016 yılı sonunda muhalif kontrolünden çıkarak rejim hâkimiyetine girmesinin ardından Suriye iç savaşı, Esad rejiminin beka savaşı olmaktan çıkıp elde kalan muhalif bölgelerin yaşam savaşına evrilmiştir. 2022 itibarıyla

la gelineen noktada ise muhalifler şu an için Afrin-Azez-Cerablus-el-Bab hattıyla İdlib'in büyük kısmında varlıklarını sürdürmektedir. Çeşitli Suriye Millî Ordusu (SMO) güçleri kuzey Halep kırsalında Türkiye etkisi altında yerel otorite konumunda hareket etmektedir. İdlib ise Halep kırsalındaki muhalif yerleşimlerin aksine Türkiye'nin sadece rejim güçle-

2015'te rejimden alınmasının ardından uzunca bir süre çok parçalı bir iktidar paylaşımına sahne olan İdlib bölgesinde son yıllarda hâkim güç Heyet Tahrir Şam (HTŞ) olarak görünmektedir.

riyle muhalifler arasındaki sınır hattında bulunan gözlem noktalarında askerî gücünün olduğu bir bölge olup iç dinamikler bağlamında Halep kırsalına kıyasla özerk bir yapıya sahiptir.

2015'te rejimden alınmasının ardından uzunca bir süre çok parçalı bir iktidar paylaşımına sahne olan İdlib bölgesinde son yıllarda hâkim güç Hey'et-i Tahriri's-Şam (HTŞ) olarak görünmektedir. 2017 sonrasında İdlib'de muhalif gruplar arasında patlak veren çatışma süreci 2019'da HTŞ'nin Ahraru's-Şam ve müttefiki unsurlara karşı askerî zaferi ve bölgedeki hâkimiyetini konsolide etmesiyle sonuçlanmıştır.¹ Ayrıca bölgede HTŞ himayesinde kurulan Suriye kurtuluş hükûmeti² de İdlib'in sivil idaresinde HTŞ'nin desteğiyle inisiyatif olarak Suriye muhalefetine geri kalan kısmının siyasi temsilcisi olan Suriye geçici hükûmetinin İdlib'deki etkisinin sona ermesine yol açmıştır. 2017'nin son çeyreğinde İdlib merkezli olarak HTŞ desteğiyle kurulan Suriye kurtuluş hükûmeti içlerinde Suriye muhalefetine ilk silahlı yapılanmasının kurucusu olan

Riad el-Esad da dâhil olmak üzere HTŞ çizgisi haricinde de isimlerin bulunduğu bir yapılanma olarak faaliyete başlamıştır.³ Bununla birlikte HTŞ'nin desteği ve yönlendirmesiyle Suriye kurtuluş hükûmeti, İdlib ve çevresinde Suriye geçici hükûmetiyle ilişkili ofislerin kapatılması ve yerel konseylerin lağvedilmesinde rol oynayarak fiilen HTŞ'nin sivil hükûmeti rolünü ilk günden itibaren üstlenmiştir.⁴

İdlib'de muhalif unsurlar arasında yaşanan siyasi ve askerî rekabetin keskinleşmesi bölgenin ve dolayısıyla Türkiye'nin güvenliğini tehdit eder seviyeye gelmiştir. İnisiyatif alınmadığı takdirde rejimin Rusya desteğiyle bölgeyi ele geçirmesinin mutlak olduğunu gören Ankara, bu gelişmenin tetikleyeceği yeni bir insani trajediyi önlemek için önce askerî gözlem noktalarıyla bölgeyi çevrelemiş, nihayetinde 2020 yılında yaşanan büyük kayıpları müteakip TSK tarafından gerçekleştirilen Bahar Kalkanı Harekâtı neticesinde bölgenin önemli bir kısmının muhafaza edilmesini sağlamıştır.⁵

¹ Thomas Pierret, Laila Alrefaai, "Religious Governance in Syria Amid Territorial Fragmentation", Wehrey Frederic, "Return to Islamic Institutions in Arab States: Mapping the Dynamics of Control, Co-option, and Contention", *Carnegie Endowment for International Peace*, 2021.

² "Syria opposition groups form new government in Idlib", *Middle East Monitor*, 2017.

³ "Syria opposition groups form new government in Idlib", *Middle East Monitor*, 2017.

⁴ "HTS-backed civil authority moves against rivals in latest power grab in northwest Syria", *Syria Direct*, 2017.

⁵ "Bakan Akar: İdlib'de başlatılan Bahar Kalkanı Harekâtı başarıyla sürdürülmekte", *Anadolu Ajansı*, 2020.

İdlib'de rejime karşı cephe-
de savaşan gruplar arasında
kapasite olarak en büyük yapı
olan HTŞ, İdlib üzerindeki hâki-
miyetiyle günden güne kapasite-
sini de arttırmaktadır. Buna ek
olarak, bölgenin idaresi ve İdlib
sivil kitlesiyle artan etkileşimler
örgütün yönetsel kapasitesini
de etkilemektedir. Bu hamlele-
riyle Suriye muhalefetine için-
de başat bir konum elde ede-
rek kendini muhalefet için "ol-
mazsa olmaz" konumunda tut-
mak isteyen HTŞ aynı zamanda
uluslararası aktörler nezdinde
de "meşruiyet" arayışındadır.
Bu arayışlar, son yıllarda zirve
yapmış olsa da örgütün Nusra
Cephesi adıyla ilk kuruluşun-
dan bu yana yaşanan süreçte
bakıldığında bugününlerin gelişi
şşırtıcı olmamıştır.

TARİHİ ARKA PLAN: EL-KAİDE'NİN SURİYE KOLUNDAN SURİYELİ YEREL DİRENİŞ ÖRGÜTÜNE

İç savaşın patlak vermesinin
ardından Suriye muhalefeti ilk
etapta halk ayaklanmasına ta-
raf olarak ordudan ayrılan eski
ordu mensuplarının etrafında
şekillenen gruplarla silahlı ola-
rak teşkilatlanmıştır. Özgür Su-
riye Ordusu (ÖSO) adı altında

anılan bu yapılar merkezilikten
uzak ve çok parçalı yapılarıyla
bilinmekteydiler. Bu sebep-
le savaşın ilk yıllarında rejime
karşı büyük kazanımlar elde
etmiş olsalar da sonraları ÖSO
unsurlarına kıyasen hem daha
disiplinli hem de ideolojik zemi-
ni daha karmaşık gruplar karşı-
sında zemin kaybetmişlerdir.
Bu gruplar ekseriyetle İslamcı
gruplar olarak sınıflandırılırken
bu yapıların ilk örneklerinden
olan Nusra Cephesi daha son-
ra ortaya çıkacak olan el-Kaide
iltisakı itibarıyla yerel kökenli
diğer gruplardan ilk etapta ay-
rışmıştır. Örgütün ortaya çıkışı
Suriye'de çatışma sebepli or-
taya çıkan otorite boşluğunu
gören Irak İslam Devleti örgü-
tünün⁶ lideri Bağdadi'nin böl-
geye o dönem örgütün Ninova
sorumlusu olarak görev yapan
Suriye kökenli Ebu Muhammed
el-Cevlani liderliğinde bir hey-
eti göndermesiyle başlamıştır.⁷
Cevlani öncülüğündeki kurucu
kadro Suriye'ye geçerek bölge-
de el-Kaide ile bağlantılı unsur-
larca Haseke'de karşılanmışlar⁸
ve o günden itibaren ilk etapta
hücre yapılanması daha sonra-
ları ise sahada görünen unsur-
larla sahneye girmişlerdir.

İlk olarak 2011'in son ayla-
rında başkent Şam'da sivillere

Hamleleriyle Suriye
muhalefetine
içinde başat bir
konum elde ederek
kendini muhalefet
için "olmazsa
olmaz" konumunda
tutmak isteyen
HTŞ aynı zamanda
uluslararası
aktörler nezdinde
de "meşruiyet"
arayışındadır.

⁶ IŞİD'in "Irak Şam İslam Devleti" adını almadan önceki örgüt adı.

⁷ Zack Gold ve Pamela G. Faber, "Al-Qaeda-Syria (AQS): An Al-Qaeda Affiliate Case Study", CNA, 2017.

⁸ Rania Abouzeid, "The Jihad Next Door", *Politico*, 2014.

karşı kanlı eylemleriyle bilinen rejim askerî istihbarat biriminin binasını hedef aldıkları bombalı saldırıyla adını duyuran örgütün kuruluşu, 2012'de lideri Cevlani'nin bir ses kaydıyla duyurulmuştur. Örgütün sahaya girişinin ilk dönemlerinde Nusra Cephesi'nin adı istihbarat ve rejim milislerine ait binaların hedef alınması, rejime yönelik nokta suikast saldırıları ve muhaliflerin kontrol ettiği bölgelerde sivillere gıda yardımlarıyla duyulmuştur. Tüm bunlar daha ilk günlerden itibaren Cevlani'nin Suriye toplumuyla bütünleşik bir yapı kurarak kalıcı olmak istediğini göstermektedir. İlerleyen süreçte örgütün yavaş yavaş el-Kaide'den kopuşu ve Suriyelileşmesi de bunu desteklemektedir.

Cevlani'nin bu stratejisi meyvesini çok geçmeden vermiş ve ABD'nin 2012'de Nusra Cephesi'ni terörist örgütler listesine alması

Suriye'de sivil kitlelerce gerçekleştirilen ve ana akım muhalefetin de desteklediği protesto gösterilerine yol açmıştır.⁹ Örgüt bu dönem ve müteakip aylarda diğer muhalif gruplarla sahada ortaklaşa hareket ederek İdlib'de Maarrat'ün-Numan ve Serakib'deki muhalif kazanımlarda rol oynamıştır. İdlib'in haricinde Halep, Şam ve Deyrezzor başta olmak üzere ülkenin dört bir tarafında eylemlere ve ortak askerî operasyonlara imza atan örgüt, Rakka'nın rejim güçlerinden ele geçirilmesinde de başrol oynamıştır.

Nusra Cephesi'nin hızla büyümesi Irak İslam Devleti lideri Bağdadi'nin alarma geçmesine yol açmıştır. 2013 Nisan ayında Irak İslam Devleti tarafından yayımlanan ve örgüt lideri Bağdadi tarafından seslendirilen resmi açıklamada Nusra Cephesi'nin Irak İslam Devleti örgütünün Suriye uzantısı olduğu ve

⁹ Jennifer Cafarella, "Jabhat Al-Nusra in Syria an Islamic Emirate for Al-Qaeda", *Institute for the Study of War*, 2014.

artık iki yapının birleşerek örgütün Irak Şam İslam Devleti adını aldığı duyurulmuştur.¹⁰ Bu açıklamaya Nusra Cephesi'nden olumsuz bir tepki gelmiş ve örgütün biatinin Bağdadi'ye değil el-Kaide lideri Zevahiri'ye olduğu ifade edilmiş ve uluslararası kamuoyuna Nusra Cephesi'nin bir el-Kaide uzantısı olduğu duyurulmuştur.¹¹ Bu yaşananlar Suriye savaş sahası ve ötesinde iki kırılmanın başlangıcı olarak tarihe geçmiştir. Süreç hem el-Kaide ile IŞİD'in ayrışmasına neden olmuş hem de küresel bazda bu ayrışmanın rekabete yol açmasını doğurmuştur. Suriye özelinde ise Nusra Cephesi'nin önce IŞİD'den daha sonra da el-Kaide'den ayrışmasının ve son kertede Suriyeli unsurların hâkimiyetindeki daha yerel bir örgüte evrilmesinin başlangıcı 2013'teki bu karşılıklı açıklamalar olmuştur.

Nusra Cephesi takip eden yıllarda hem IŞİD ile doğrudan çatışmalara girmiş hem de muhaliflerle IŞİD'in çatışmalarında muhalif unsurlarla birlikte hareket etmiştir. Öte yandan, rejime karşı askerî müdahalelerde de ön planda yer alan

örgüt 2015'te İdlib'in rejimden ele geçirildiği süreçte Fetih Ordusu Koalisyonu altında Ah-raru's-Şam başta olmak üzere yerel İslamcı gruplar ve ÖSO unsurlarıyla koordineli bir şekilde hareket etmiştir. Nusra Cephesi'nin askerî sahada sivrilmesi uluslararası alanda da karşılık bulmuş ve Rusya'nın Suriye'ye müdahalesinde Nusra Cephesi'nin varlığı Moskova'nın kullandığı argümanlar arasında yer almıştır.¹² Rusya'nın müdahalesi sahada dengeleri değiştirip muhalifleri savunma pozisyonu almaya zorlarken Nusra Cephesi içinde de örgütün yerelleşmesi ve üzerindeki el-Kaide etiketinden ayrışmasına yönelik bir tartışma yaşanmıştır. Bu sürecin sonucu 2016'da ilk kez kameralar karşısına çıkan Nusra Cephesi lideri Cevlani'nin örgütün "Şam Fetih Cephesi" adı altında yeniden yapılandırıldığını ve artık herhangi bir dış bağlantısının kalmadığını açıklaması olmuştur.¹³ Bu açıklamadan bir süre sonra ise 2017'de bir kısım küçük muhalif grubun da katılımıyla Hey'et-i Tahriri's-Şam'ın (HTŞ) kuruluşu ilan edilmiştir.¹⁴

Nusra Cephesi takip eden yıllarda hem IŞİD ile doğrudan çatışmalara girmiş hem de muhaliflerle IŞİD'in çatışmalarında muhalif unsurlarla birlikte hareket etmiştir.

¹⁰ Haroro J. Ingram, Craig Whiteside and Charlie Winter, *The ISIS Reader Milestone Texts of the Islamic State Movement*, London: Oxford University Press, 2020, p.149-154.

¹¹ Orwa Ajjoub, 'War of Theology': The Theological Aspect of the Split between Jabhat al-Nusra and the Islamic State in Iraq in 2013, 2018.

¹² "Russian Aerospace destroy AL-Nusra camp involved in Idlib shelling", *Mayadeen*, 2015.

¹³ "Syria war: Who are Jabhat Fateh al-Sham?", *BBC*, 2016.

¹⁴ "Syria Islamist factions, including former AL-Qaeda branch, unite under new group", *Arab News*, 2017.

Örgüt	Kuruluş Tarihi	Fesih Tarihi
Nusra Cephesi	2012	2016
Şam Fetih Cephesi	2016	2017
Hey'et-i Tahriri'ş-Şam	2017	Faal

HTŞ'NİN GÜÇ ARAYIŞI

Halep'in muhalif güçlerin elinden çıkışı, Türkiye ve Rusya'nın savaşa farklı tarafların yanında dâhil olması ve muhalif saha hâkimiyetinin İdlib'e geri çekilmesi HTŞ'nin İdlib'deki iktidar yarışında oldukça agresif bir strateji izlemesine yol açmıştır. Örgüt bir yandan Rusya ve rejim unsurlarına karşı diğer örgütlerle birlikte İdlib'in savunması bağlamında yerel ve bölgesel aktörler nezdinde kendisini "vazgeçilmez" bir konuma getirmek istemiş diğer yandan İdlib'de kendi himayesinde kurulan hükûmet vesilesiyle yönetim konusun-

da tecrübe kazanmış, kapasitesini test etmiş, artırmış ve böylece İdlib'in istikrar ve idaresi için de kendisine önemli bir rol biçmiştir. Afrin-el-Bab hattında çok parçalılığın etkisiyle yaşanan gerginlikler ve idari istikrarsızlığın farkında olan HTŞ İdlib'de günden güne tek büyük güç hâline gelerek iktidarını sağlamlaştırmıştır. Bu esnada hem ekonomik olarak otonom bir pozisyona gelmek hem de uluslararası aktörlerce muhatap alınmak isteyen örgüt bu stratejiye uygun bir yol haritası izlemiştir.

EKONOMİK KAPASİTEYİ ARTTIRMA STRATEJİLERİ

Otorite inşa sürecinde düzenli ve ciddi gelir kalemlerine ihtiyaç duyulduğunun farkında olan HTŞ ilk etapta İdlib'de rejim unsurlarına ait olduğu örgütçe iddia edilen çok sayıda konut ve iş yerine el koymuştur.¹⁵

¹⁵ "أمر إخلاء... النصر تصادر منازل الكفار" في إدلب", Daraj Media, 2018.

Shaar ve Zaraee'ye göre yüzlerce konut ve iş yerini kapsayan¹⁶ bu el koyma süreçlerinin haricinde İdlib genelinde Suriye kurtuluş hükûmeti birimlerince toplanılan zekatlar ve Babü'l-Hava başta olmak üzere Suriye kurtuluş hükûmetinin etkin olduğu sınır kapıları HTŞ için ciddi bir gelir kapısı olmuştur. HTŞ'nin sivil unsurları görevlendirdiği sınır kapıları üzerinden aylık en az 10 milyon dolar gelir elde ettiği tahmin edilirken¹⁷ bu sıcak para girişinin bölgede HTŞ-muhalefet-rejim ekseninde gelişen ticari ilişkileri de HTŞ lehine etkilemesi olası gözükmemektedir. HTŞ'nin ayrıca Esad rejimi ile arasındaki sınır geçişlerinden de aylık 2 milyon USD'den fazla gelir elde ettiği iddia edilmektedir.¹⁸

HTŞ bu gelirlerin haricinde akaryakıt, finans kurumları ve elektrik şirketleri üzerinden de gelir elde ederek İdlib'in finans sektörünü büyük ölçüde kontrol etmektedir. HTŞ bölgedeki akaryakıt ticaretini kendisiyle bağlantılı Watad petrol şirketi üzerinden yürüterek bölgedeki muhtelif aktörlerle ticari ilişkiler kurmuştur.¹⁹ Watad, İdlib merkezli hükûmetin desteğiyle bölgedeki akaryakıt dağıtım ve satışında tekel konumuna gelmiştir. Şirket üzerinden gerçekleştirilen ticari faaliyetler sonucu elde edilen kârın henüz 2019'da günlük 1,6 milyon dolardan fazla olduğu rapor edilmiştir.²⁰ Örgüt kurduğu şirketlerle İdlib'deki elektrik dağıtım sektörü üzerinde de hâkimiyet kurarken²¹ yine kendisine

bağlı olan para transfer şirketi el-Waseet'i de Şam Bankası adıyla yeniden yapılandırmıştır ve İdlib'de bölge ekonomisini şekillendirme amacıyla kullanmaktadır.²²

BAŞAT AKTÖRLÜK VE MUHATAP ARAYIŞI

Askerî ve idari gücünün devamını sağlayacak finans gücünün inşası için yukarıda bahsedilen hamleleri gerçekleştiren HTŞ, siyasi olarak da bölgesinde yegâne güç olmayı amaçlamıştır. Bu süreçte İdlib içinde rakip olarak gördüğü aktörleri sırayla tasfiye eden örgüt dışarıda muhatap bulabilmek için de IŞİD ve el-Kaide bağlantılı hücrelere karşı gerçekleştirdiği operasyonlarla imajını parlatmak istemiştir. Kendini yerel merkezli ve tüm hedefi Suriye ile sınırlı bir örgüt olarak konumlandıran HTŞ uluslararası kamuoyunda İdlib'e dair radikalizm temelli var olan endişeleri kendi lehine kazanımlara dönüştürmek istemiştir. Bu amaçla İdlib'de faal olan Cündü's-Şam ve Hurrasud-Din gibi yapıların üzerine gidilmiştir. HTŞ yabancı savaşçılardan oluşan görece küçük örgütlerin üzerine giderek bu örgütlerin kendilerini feshetmelerini sağlamış ve yabancı unsurları da "ya HTŞ'ye katılın ya da silah bırakın" seçimine zorlamıştır.²³ Bilhassa eski Nusra Cephesi mensuplarını da bünyesinde bulunduran el-Kaide çizgisindeki Hurrasud-Din ve müttefiklerini hedef alan HTŞ operasyonları²⁴ böl-

¹⁶ Nisreen Al-Zaraee, Karam Shaar, *The Economics of Hayat Tahrir al-Sham*, Middle East Institute, 2021.

¹⁷ Nisreen Al-Zaraee, Karam Shaar, *The Economics of Hayat Tahrir al-Sham*, Middle East Institute, 2021.

¹⁸ Nisreen Al-Zaraee and Karam Shaar, "The Economics of Hayat Tahrir al-Sham", Middle East Institute, 2021.

¹⁹ "SDF Sells Syrian Oil to HTS Company in Idlib", *The Syrian Observer*, 2022.

²⁰ Nisreen Al-Zaraee and Karam Shaar, "The Economics of Hayat Tahrir al-Sham", Middle East Institute, 2021.

²¹ "HTS Raises Electricity Fees in Syria Idlib", *The Syrian Observer*, 2021.

²² Hussam al-Mahmoud, "Tahrir al-Sham's bank in Idlib a need or luxury?", *Enab Baladi*, 2022.

²³ "Hayat Tahrir al-Sham kicks Chechen jihadis out of Idlib", *Al-Monitor*, 2021; Clashes escalate in Latakia countryside HTS captures hill where "Jund Allah" group stationed and arrests jihadists in Jabal al-Turkman, *SOHR*, 2021.

²⁴ Orwa Ajjoub, HTS and al-Qaeda in Syria: Reconciling the irreconcilable, Middle East Institute, 2020.

gede HTŞ'ye rağmen varlığını sürdürmek isteyen el-Kaide çizgisindeki gruplara gözdağı anlamını taşımaktaydı. Hurrasud-Din'in buna hedef olması örgütün Nusra Cephesi bünyesinden kopmuş olmasıyla doğrudan alakalıdır. HTŞ'nin kuruluşu sürecinde el-Kaide'den kopuş ve yerleşme süreci başta Sami el-Ureydi olmak üzere rütbeli pek çok yabancı unsurun örgütten kopmasına yol açarken bu unsurlar örgüt içerisinde marjinalleşmeye başlayan rütbesiz yabancı savaşçıları da bünyelerine katarak Hurrasud-Din'i kurmuşlardır.²⁵ Bu açıdan bakıldığında HTŞ'nin Hurrasud-Din'e karşı müdahalesini hem bölgedeki milis unsurların "yerelleşmesi" hem de muhtemel bir ciddi rakibin tasfiyesi olarak okumak mümkün gözükmektedir. Hurrasud-Din'i çok sayıda operasyonda hedef alan HTŞ böylece İdlib sahasında Suriyeli olmayan el-Kaide unsurlarının etkisini ciddi şekilde kırmıştır. Örgüt sahada teslim çağrısına uymayan ve çatışmalar sonucunda ele geçirilen çok sayıda yabancı savaşçıdan 50 tanesini vatandaşı olduğu ülkelere iade ederek hem uluslararası gündemin önemli meselelerinden olan yabancı savaşçı meselesinde yapıcı bir aktör rolü üstlenmek istemiş hem de bu vesileyle devletlerle muhatap olmuştur.²⁶ Bu hamle HTŞ'nin yabancı savaşçılara HTŞ çatısı altında olmadıkları senaryoda karşılaştıkları sonuçları göstermesi anlamına da gelmiştir.

Ülkelerine gönderilen yabancı savaşçıları arasında IŞİD mensupları da bulunurken²⁷ HTŞ'nin IŞİD odaklı vitrin çalışmaları bununla sınırlı kalmamıştır. HTŞ İdlib'de faaliyet gösteren ve bölgede çeşitli terör saldırılarının faili olduğu düşünülen IŞİD hücrelerine karşı son yıllarda güvenlik hareketlerini sıkılaştırmıştır.²⁸ 29 Sarmin, Cisir eş-Şuğur, Salkin, Sarma-da ve Harem başta olmak üzere İdlib'in pek çok noktasında Suriye kurtuluş hükûmetine bağlı güvenlik güçlerinin de katıldığı onlarca operasyon gerçekleştirilmiş, bu hamleler bölgedeki IŞİD varlığını bitirmiş olmasa da HTŞ ve himayesindeki hükûmet için vitrin uygulamalar olmuştur.³⁰

HTŞ ve İdlib merkezli hükûmetin bir diğer vitrin çalışması ise uyuşturucu kaçakçılığı kapsamında gerçekleştirilen güvenlik harekâtları olmuştur. Suriye merkezli olarak patlak veren ve Esad rejimi, Hizbullah ve YPG'nin işleyiş sürecinde büyük rol oynadığı uyuşturucu ticaretinin bölge ülkelerini ve Avrupa'yı tehdit etmesi bu alanda HTŞ'nin propagandası için uygun zemin hazırlamıştır. Suriye kurtuluş hükûmeti güvenlik güçlerinin Captagon başta olmak üzere bölgedeki uyuşturucu kaçakçılara yönelik operasyonları³¹ yanında uluslararası suçlularla alakalı operasyonları da HTŞ için vitrin görevi görmüştür. Interpol tarafından aranan İtalyan uyuşturucu taciri Bruno Carbone'nin İdlib

²⁵ Aymenn Jawad al-Tamimi, "From Jabhat al-Nusra to Hay'at Tahrir al-Sham: Evolution, Approach and Future", *Konrad Adenauer Stiftung*, s.9.

²⁶ Christopher Solomon, "HTS: Evolution of a Jihadi Group", *Wilson Center*, 2022.

²⁷ "Hayat Tahrir al-Sham hands over Islamic State jihadists to Turkey", *Al-Monitor*, 2022.

²⁸ Charles Lister, "Pragmatic jihadist or opportunistic warlord? HTS's Jolani expands his rule in northern Syria", *Middle East Institute*, 2022.

²⁹ "The town of Saraqeb witnesses violent explosions and clashes between Tahrir Al-Sham and ISIS active cells in Idlib province", *SOHR*, 2019.

³⁰ Aaron Zelin, "Second Islamic State Leader Killed in Hayat Tahrir al-Sham Territory", *The Washington Institute*, 2022.

³¹ <https://twitter.com/G88Daniele/status/1601498817907814400>; <https://twitter.com/ToreRHamming/status/1536971450153934849>

üzerinden rejim bölgelerine kaçıış esnasında HTŞ tarafından yakalanması HTŞ ve himayesindeki hükûmetin uluslararası kamuoyunda ses getiren bir eylem gerçekleştirmesi anlamına gelmiştir.³²

Yabancı savaşçılar, IŞİD unsurları ve uluslararası suçlara yönelik hamlelerin ötesinde HTŞ hâlen rejim güçlerine karşı İdlib ve çevresinde cephe hattını tutarken dönem dönem rejim unsurlarıyla çatışmalara da girmektedir. Bunun haricinde ise bölgesindeki diğer muhalif güçleri tasfiye etmesi ve Afrin-el-Bab hattını tehdit etmesi örgütün "muhatap alınma" hususundaki inat ve ciddiyetini göstermektedir. HTŞ 2017 sonrası süreçte önce bölgedeki bir numaralı rakibi Ahraru's-Şam'ı İdlib'deki güç yarışında saf dışı etmiştir. HTŞ ayrıca, Ahraru's-Şam'ın kendi içinde "HTŞ ile müttefik olanlar ve olmayanlar" şeklinde bölünmesine yol açmıştır. Ardından ise Nureddin Zengi Hareketi'ni tasfiye ederek bölgede tam hâkimiyetini sağlamıştır.³³ Son dönemde ise HTŞ ile Afrin-el-Bab hattındaki bazı SMO unsurları arasındaki gerginliklerin çatışmaya evrildiği gözlemlenmiştir. Bu hatta konuşlu olan Şam Cephesi ve Ceyşü'l-İslam grupları ile HTŞ ile yakın ilişkilere sahip olan Hamza Tümeni ve Süleyman Şah Tugayı arasında çıkan sıcak çatışma kısa süre içinde HTŞ'nin müttefikleri lehine müdahil olmasıyla büyümüş ve HTŞ Afrin ve Azez'i tehdit edecek kazanımlar sağlamıştır. Müttefik Ahraru's-Şam unsurlarıyla birlikte Afrin'de pek çok noktayı ele geçiren ve rotasını Azez olarak belirleyen HTŞ'nin bu ilerlemesi çatışma ortamına TSK'nın müdahale etmesine yol açmıştır.³⁴ Bu müdahale sonrası HTŞ unsurları barış yoluyla İdlib'e geri

çekilirken muhtelif SMO unsurlarından ele geçirilen noktalara ise HTŞ ile yakın ilişkilere sahip Ahraru's-Şam birlikleri konuşlanmıştır.

SONUÇ

Nusra Cephesi serüveninden HTŞ'nin son 5 yılına kadar olan döneme bakıldığında küresel cihat ideolojisinin bir uzantısı olarak Suriye'de teşkilatlanan yapının lideri Cevlani kalıcı olmak amacıyla yerelleşmeyi tercih etmiş ve örgüt büyük bir dönüşüm geçirmiştir. Sırtını yabancı komutan ve savaşçılara dayamak yerine günden güne Suriyelileşen politikalar izleyen Cevlani süreç içinde el-Kaide ile bağlarını kopardığı gibi hâkimiyet alanını da hiç olmadığı kadar genişletmiştir. Bununla birlikte HTŞ'nin diğer örgütlere ve farklı görüşlerdeki eylemcilere yönelik baskıcı ve tasfiyeci tutumu bilhassa ÖSO unsurlarının tarihi olarak güçlü kökleri bulunan kasaba ve kamplarda örgüte yönelik sert tepkilerin oluşmasına yol açmıştır. HTŞ'nin Afrin ve Azez'i tehdit ettiği dönemde Halep kırsalındaki pek çok kasabada ve mülteci kamplarında HTŞ'yi protesto için kitlelerin sokağa dökülmesi Cevlani'nin politikalarına karşın HTŞ'nin Suriye muhalefetini tek başına temsil iddiasının gerçeği yansıtmadığını göstermiştir. Yine de SMO unsurları bütüncül ve disiplinli bir yapıya dönüşmediği, Suriye geçici hükûmeti de işlevsel ve caydırıcı bir aktör olamadığı müddetçe HTŞ'nin Suriye muhalif kitleleri üzerinde etkisini arttırma çabaları yavaş yavaş da olsa sonuç verecektir. HTŞ'nin Suriye muhalefetinde tek hâkim güç olmasını istemeyen ana akım Suriye muhalefeti bu ihtimali dikkate almak durumundadır.

³² "Bruno Carbone: One of Europe's most-wanted criminals arrested in Syria", *Euronews*, 2022.

³³ Silvia Carenzi, "How Do Non-State Actors Seek Legitimacy? The Case of Idlib", *ISPI*, 2022.

³⁴ Orwa Ajjoub, "HTS, Turkey, and the future of Syria's north", *Middle East Institute*, 2022.

Ömer Behram Özdemir

Lisans eğitimini Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde tamamlamıştır. Yüksek lisans eğitimini Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde alan Özdemir, "Avrupa'da Ayrılıkçı Milliyetçi Hareketler: IRA ve ETA Örnekleri" başlıklı teziyle mezun olmuştur. Hâlihazırda Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Doktora programında eğitimine devam etmektedir.

2011-2020 yılları arasında Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü ve Sakarya Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde araştırma görevlisi olarak görev yapmıştır. Suriye iç savaşı, devlet dışı silahlı aktörler ve yabancı savaşçılar konularında makaleler, kitap bölümleri ve analizler kaleme almıştır. İleri seviyede İngilizce ve orta seviyede Fransızca bilmektedir.

Telif Hakkı

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2023

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi

Adres : Mustafa Kemal Mah. 2128 Sk. No: 3 Çankaya, ANKARA

Telefon : +90 850 888 15 20

Email : info@orsam.org.tr

Fotoğraflar : Anadolu Ajansı (AA)